

VEŘEJNÁ EKONOMIE A VEŘEJNÁ SPRÁVA

Stát jako ekonomický subjekt. Formy státních zásahů. Veřejný sektor, vymezení pojmu, rozsah VS, měření, porovnávání VS, vývojové tendence.

- stát jako ekon subjekt : neziskovost, možnost použití donucení
- formy státních zásahů:
  - stanovení zákonu, regulace ekonomických činností, vytvoření regulačních institucí, prima výroba statku a služeb (stát je sám zaměstnavatelem/vyrobce...), dotace, danové úlevy, PPP, půjčky s nízkou úrokovou sazbou, atd.
- veřejný sektor: kritéria, která ho vymezují
  - kritérium vlastnictví / legitimacy rozhodování
  - kritérium financování
- rozsah VS: měří se podílem celkových veřejných výdajů na HDP, vyjádřeno v procentech, což říká, jaký je rozsah přerozdělování v ekonomice
- vývoj VS: vývoj podílu veřejných výdajů na HDP ve vyspělých zemích vzrostl za posledních 100 let od hranice 10% po hranici 65% v Německu. V ČR se podíl pohybuje posledních 15 let těsně nad hranicí 40%.

2. Funkce veřejného sektoru, různé přístupy a názory na (ne)potřebnost veřejného sektoru.

- funkce:
  - alokační, distribuční, stabilizační
- přístupy:
  - **A. Smith** - ochrannovat společnost před násilím a útoky, ochrannovat každého člena společnosti, povinnost zřídit a udržovat jisté veřejné práce a instituce.
  - **Murray N. Rothbard** – stát = mnoho problému, nejlepší jeho neexistence

3. Příčiny existence veřejného sektoru. Selhání trhu (mikroekonomické a makroekonomické).

- příčiny existence VS:
  - neekonomické (primárně sociální) – nespokojenost s výsledky distribuce důchodu/majetku trhem
  - ekonomické příčiny
    - makroekonomické, mikroekonomické
- selhání trhu
  - mikroekonomické (deformace tržních cen)
    - nedokonalá konkurence, ochrana hospodářské soutěže, zneužití dominantního postavení na trhu, atd.
  - makroekonomické (stabilita tržního systému)
    - nedostatečné využívání zdrojů, především lidského potenciálu

4. Příčiny existence veřejného sektoru. Selhání trhu. Distribuční spravedlnost. Měření příjmové nerovnosti.

- distribuční spravedlnost: žádoucí stav rozdělení důchodu a bohatství ve společnosti
- **lorenzova křivka, giniho koeficient** – měření příjmové nerovnosti.

5. Externality – koncept, definice, podstata neefektivnosti (selhání trhu).

- vedlejší, nezamýšlené efekty určitých činností, které nejsou postizeny systémem
- trh není schopen zabránit přílišnému vzniku negativních externalit a zabezpečit produkci optimálního množství pozitivních externalit
  - např.: výroba elektrické energie v tepelných elektrárnách vyvolává znečištění, kouření cigaret způsobuje efekt pasivního kouření
- podstata neefekt. : je-li statek poskytovan bezplatně, lze očekávat, že jeho spotřeba bude vyšší, než by bylo efektivní, čím je poptávka pružnější, tím je ztráta z neefektivní spotřeby větší, ztráta z nadměrné spotřeby
  - např. důchodci chodící si pokecat za doktorem

6. Externality – řešení (soukromá a veřejná).

- soukromé: vyjednáváním dotčených stran
- veřejná: administrativní regulace, tržně orientovaná opatření (příjmová daň, povolenky na znečištění...)

7. Asymetrické informace – koncept, definice, podstata neefektivnosti (selhání trhu), možná řešení.

- jedna strana trhu ví více než druhá, kupující nebo prodávající je lépe informován a tezi z toho co ví = druhá strana je znevýhodněna
- podstata neefekt.: je-li statek poskytován bezplatně, lze očekávat, že jeho spotřeba bude vyšší, než by bylo efektivní, čím je poptávka pružnější, tím je ztrata z neefektivní spotřeby větší, ztrata z nadměrné spotřeby
  - alokační (zdroje jsou použity na něco, co nepřináší nejvyšší možný užitek, nevhodně stanovený cíl) / produkční (stanoveného cíle se dosahuje způsobem, se kterým nejsou spojeny nejnižší náklady)
  - např. důchodci chodí si počkat za doktorem; byrokratické statní procesy
  - priciny: neziskový charakter VS, obtížné vyjadřitelný užitek, slabá nebo žádná konkurence
- resení: např. poplatky u lékařů

8. Základy teorie statků. Kolektivní - veřejné statky, smíšené statky.

(spotřeba):	vyloučitelná	nevyloučitelná
rivalitní	A	B
nerivalitní	C	D

- rivalitní – konzumací statku se snižuje dostupnost statku ostatním konzumentům
- vyloučitelná – konzument může být vyloučen z užívání statku
- veřejný statek: nerivalitní, nevyloučitelný;
- soukromý statek: rivalitní, vyloučitelný

9. Veřejná volba jako proces tvorby rozhodnutí ve VS, volič medián

- veřejná volba - rozhodnutí o tvorbě a využití veřejných zdrojů, veřejné rozdělení zdrojů je určováno politickými preferencemi, ovlivňuje ho rozhodování voličů, politiků a úředníků
- problemy: volič si nemusí najít svého kandidata; politici do značné míry sledují svoje zájmy, nelze zjistit, jaký je optimální poměr mezi veřej. a soukř. statky
- volič median: co volí volič median je zvoleno většinou (ve většinovém volebním systému)

10. Role aktérů veřejné volby (byrokracie, zájmové skupiny). Příčiny selhání veřejného sektoru.

- akteri VV: politici, voliči, státní byrokracie, zájmové skupiny
- zájmové skupiny: skupiny, které prosazují své zájmy prostřednictvím státu

11. Daňová teorie – daňová efektivnost, přesun, a dopad daně, koncept mrtvé ztráty.

☺

12. Daňová teorie – optimální daně, daňová spravedlnost, progresivita daňového systému.

☺

13. Jak je v ČR organizována ústřední veřejná správa? Jaké instituce definuje Ústava ČR a co je jejich cílem. Jaké funkce má v systému veřejné správy vámi zvolené ministerstvo?

- fce. veřej. správy:
  - *mocenská* – realizuje svou moc ve státě prostřednictvím právního řádu a působením státního zřízení,
  - *ochranná (bezpečnostní)* – povinnost zajistit a organizovat vnitřní a vnější bezpečnost a pořádek státu,
  - *organizační* – veřejná správa organizuje záležitosti státní, záležitosti institucí a záležitosti občanů
  - *regulační* – tato funkce spočívá v tom, že demokratické společnosti se vytváří takový systém řízení společnosti, který je založený na politickém pluralismu, solidaritě a toleranci
  - *služba veřejnosti* – jedná se o činnosti poskytované ve veřejném zájmu
- ministerstva – popsát je ☺

14. Čím jsou specifické reformy veřejné správy v post-komunistických zemích? Jaké cíle reformem zaznívaly, na jaké problémy jejich reformem se upozorňuje? Uveďte na příkladech reformy české veřejné správy.

- totalní strukturální přestavba dříve centralizované státní správy v decentrilizovanou veřejnou správu
- přestavba totalitního systému nerespektujícího demokratické zásady v demokratický systém (vyspělé západní státy prosly potřebnými reformami po 2. světové válce)
- problémy původní veřejné správy: nedostatek koordinace, soudržnosti, stability, kontinuity
- problémy reformem: nedostatek kapacit v oblasti tvorby politiky, uspěchanost a nepromyšlenost reformem (nutnost novelizací, atd.)

OKRUH OTÁZEK Z VEŘEJNÝCH FINANČÍ

1. Rozpočtová soustava a rozpočtový proces, rozpočtová pravidla, státní rozpočet na rok 2012 (nebo 2013). Úsporný program současné vlády, jeho důvody a obsah.

- Rozpočtová soustava – centralní státní rozpočet, rozpočty územně správních celků, rozpočet mimorozpočtových fondů (Fondy zdrav. Pojištění, soc. pojištění...)
- - Rozpočtový proces – návrh rozpočtu / usnesení kam se bude investovat a jaké prostředky / předložení rozpočtu / schválení / kontrola plnění rozpočtu / dodatečné úpravy ...
- - Rozpočtová pravidla – zákon o rozpočtových pravidlech upravuje tvorbu, funkci a obsah střednědobého výhledu státního rozpočtu, státní fin. Aktiva/ pasiva, fin. Hospodárení organizačních složek státu, fin. Kontrolu, podmínky zřizování státních fondů, způsob řízení státního dluhu, hospodárení s prostředky soustředěnými v národním fondu atd.
- - návrh státního rozpočtu 2012 – příjmy 1,084 bil, výdaje 1,189 bil, 100 mld schodek. ; mpsv 500 mld, msmt – 137 mld, státní dluh – 82 mld, všeob. pokl. správa – 139 mld, atd.
- - úsporný program současné vlády – obkružovací.

2. Veřejné příjmy (definice, význam, třídění). Přímé daně a jejich vývoj 2008-2012.

- VP – zdroj krytí veřejných výdajů; dlouhodobě jsou rozpočtovým omezením, zabezpečují **alokaci, redistribuci, stabilizaci** fci veřejných financí; plánovatelné a neplánovatelné
  - - třídění dle návratnosti
    - **Příjmy návratné** (plynou do ver. rozpočtu od různých subjektů; daně, úživ. poplatky, příjmy z pronajmu/prodeje majetku; většina ver. příjmu)
    - **Příjmy návratné** (emise obligací, bankovní úvěry, návratné fin. výpomoci)
  - dle čas. hlediska
    - **bezné** – danové primy, poplatky, pronajem majetku, krátkodobé bank. úvěry, návratné fin. pomoci
    - **kapitálové** – jednorázové, neopakující se příjmy (nenávratné – prodej majetku, dotace; návratné – střednědobé a dlouhodobé bank. úvěry, emise střed. a dlouhodob. obligací)
- Prímé daně, jejich vývoj – majetkové a důchodové
  - bezprostředně vymezeny poplatníky na základě jeho dochodové nebo majetkové situace
  - dan z příjmu fyz. osob; dan z příjmu právnických osob; majetkové daně (z nemovitostí, dědičky, darovací, z převodu nemovitostí, silniční)
  - **vývoj** – dan z příjmu f.o. 15%, 19% pro p.o. od 1. 1. 2010. + 9% zdrav. pojištění, 25% soc. pojištění = superhrubá mzda, základ daně (hrubá mzda x 1,34).

3. Daňová kvóta, Lafferova křivka, daňové úniky. Nepřímé daně a jejich vývoj 2008-2012.

- danová kvóta – ukazatel vyjadřující celkovou úroveň danové zátěže v danové zemi.
  - **jednoduchá** – ukazuje podíl daní na HDP (bez příspěvku na soc. pojištění)
  - **složená** – podíl všech daní a příspěvku na HDP
- Lafferova křivka – závislost míry zdanění na množství vybraných prostředků ($\cap$)
- danové úniky – vyhnutí se placení daní. dle přístupu k interpretaci zákona – buď se za zákonné považuje to, co je v zákoně napsáno a nebo je zákonné to, co odpovídá duchu zákona a jeho interpretacím.
  - největší úniky skrze neodvádění daní za pohonné hmoty
- neprímé daně – dan, kterou platí státu jiná osoba, než ta, která je této dani podobena a na kterou účinky dopadají (poplatník) -
  - **DPH** – dan z přidané hodnoty, placená ve většině nakupovaného zboží/služeb.
    - nejdůležitější dan daňového systému (180 mld)
    - aktuální sazby 15/21%, předchozí 14/20.
    - 93-94 (5/23), 95-04 (22/5), 04-07 (19/5), 08-09 (19, 9), 10-11 (20-10), 12-12 (20-14), 13 -? (21,15)
  - **spotřební dan** – dan na konkrétní komodity

- lih (143kc/litr etanolu-z pěstitelského palení; 285kc/litr etanolu profi),
- motorova nafta (10,90/litr), benzin (12,84/litr), cigarety 1,12Kc/kus + 28%; doutníky 1,25Kc/kus, tabak ke kouření 1400Kc/kg, ostatní tabak 1350Kc/kg...

4. Veřejné výdaje (definice, význam, třídění; mandatorní položky).

- veřejné výdaje – souhrnné finanční prostředky vynaložené vládou daného státu na různé účely (obrana, bezpečnost, policie...); sledují se za účelem zjištění hrubého domácího produktu (HDP)
  - **HDP** – celková přezní hodnota statku a služeb vytvořena za dané období na určitém území.
    - **HDP ČR 2011** – 215,2 mld USD
  - **z pohledu časového/druhového** (bez výdaje-neinvestiční, provozní; kapitálové výdaje)
  - **hledisko návratnosti** – návratné/nenávratné
  - **hledisko účelu** – odvětvové třídění (dle ministerstev atd.)
  - **hledisko způsobu a důsledku alokace** – alokační/redistribuční/stabilizační
  - **hledisko úrovně veřejné správy** – výdaje stát. rozpočtu a stát. účelových fondů; výdaje rozpočtu územní samosprávy a výdaje mimorozpočtových fondů územní samosprávy
  - **hledisko plánovatelnosti** – plánovatelné/neplánovatelné
- mandatorní výdaje - ty výdaje, které je stát povinen zajišťovat ze zákona a vláda je není schopna nejak výrazně ovlivnit (cca 75-80% výdajů).
  - sociální podpora, důchodové pojištění, výdaje na dluhovou službu ...

5. Modely financování důchodového systému, praxe v ČR.

- podobý důchodových systémů
  - **Způsob financování průběžné – PAYG X fondové** (sporím si na svůj důchod)
    - **X -> DC** (zasluhový) **DB** (více faktorů, politické rozhodnutí)
    - v ČR je **PAYG DB** > český první pilíř, důchod počítaný z předchozích výdělků a délky pojištění + Přímá redistribuce
    - **NDC** – průběžný systém, důchod závisí na předchozím příjmu (zasluhový systém)
    - **FDC** – období klasického životního pojištění (český druhý a třetí pilíř; méně trpí demografickými šoky než PAYG)

6. Důvody pro důchodovou reformu v ČR. Základní změny v I., II. a III. pilíři důchodového zabezpečení v ČR mezi roky 2010-2013.

- důvody: neudržitelnost systému do budoucna kvůli rostoucímu procentu důchodců.
- pilíře: -
  - **1. pilíř** – PAYG DB
  - **2. pilíř** – nově prosazena možnost vyvést si částku odpovídající 3% ze mzdy do 2. pilíře, s přidáním 2% z vlastní kapsy
  - **3. pilíř** – klasické dotované penzijní připojištění

7. Financování zdravotnictví v ČR, jeho problémy a možná řešení. Základní srovnání se situací v jiných zemích.

- formy financování zdravotních služeb
  - nepřímé
    - veřejné rozpočty, povinné pojištění, dobrovolné pojištění, zaměstnanecké pojištění, charita, zahraniční pomoc
  - přímé
    - přímé platby od příjemce služeb
- V ČR převaha nepřímého financování (povinné zdravotní pojištění) + doplňkové přímé financování – zejména úhrady za léky, poplatky u lékařů. Velmi nízké procento spoluúčasti oproti jiným evropským zemím.
- problémy: nedostatečné ekonomické řízení a kontrola zdravotních zařízení / platby zdravotních služeb, vysoká zadluženost zdravotních zařízení, nedostatečné kontroly kvality a hospodarnosti poskytované zdravotní péče; nedostatečné zapojení všech subjektů zdravotního systému na ochranu a podporu zdraví, nerovnost v úhradách zdravotní péče (kurak a alkoholik vs. sportovec...).
- srovnání s dalšími zeměmi – daleko vyšší úroveň spoluúčasti na zdravotní péči atd.

8. Krátkodobá fiskální nerovnováha (příčiny, typy, důsledky, řešení), včetně situace v ČR. Vliv ekonomické krize (cyklický dopad) na příjmovou a výdajovou stranu.

- Nesoulad mezi příjmy a výdaji rozpočtu

- na jedno rozpočtové období – **krátkodobá fiskální nerovnovaha**
- na více rozpočtových období – **dlouhodobá fiskální nerovnovaha**
- rozpočtový deficit /schodek – vzniká snížením daní nebo zvýšením vládních výdajů
  - **dynamicky** – v průběhu rozpočtového období
  - **staticky (bilanční)** – po ukončení rozpočtového období
  - **aktivní (strukturní)** – expanzivní fiskální politika, politické důvody, snaha o rozložení důsledků výdajových souk, rozložení danového zatížení na více generací
  - **pasivní (cyklický)** – hospodářský pokles, růst cen základních potravin, společenské/přírodní příčiny, úroky veřejného dluhu
- řešení – zvyšování daní (velmi diskutabilní), krácení veřejných výdajů, privatizování, dluhové financování, emisní financování, kombinace uvedených

9. Dlouhodobá fiskální nerovnovaha (příčiny, důsledky, řešení), včetně situace v ČR.

- aktuální dlouhodobý stav u většiny světových ekonomik (vc té české, 1,56 bil. Kč), vyústěním je veřejný dluh
- dluhy
  - **vnitřní dluh** – země dluží svým občanům
  - **vnější dluh** – zadluženost vůči zahraničí
- důsledky: může vést až k bankrotu; problémem mohou být držitelé dluhu, forma dluhu, nutné řešení dluhu atd.
- stav v ČR – domácí dluhová past – reálná úroková míra převyšuje tempo růstu HDP – podíl domácího veřejného dluhu na HDP bude růst, a to i při mírně přebytkovém primárním rozpočtu (což se jen tak nestane)

10. Maastrichtská konvergenční kritéria, Pakt stability a růstu. Příčiny důsledky, možná řešení současných problémů Eurozóny. Konsolidace českých veřejných financí.

- Maas. konv. krit. – kritéria pro vstup do Evropské hospodářské a měnové unie
  - **Cenová stabilita** – průměrná roční inflace nesmí překročit o více než 1,5% průměrnou roční inflaci 3 členských zemí s nejlepšími hodnotami
  - **Stabilita devizového kurzu** – 2 roky před vstupem do měnové unie se země musí zapojit do ERM II (dodržování určitého vztahu +/- 15%, vztaheno k euru)
  - **Konvergence dlouhodobých úrokových sazeb** – dlouhodobá nominální úroková míra nesmí přesahovat o více než 2% průměr 3 zemí s nej. výsledky týkající se cenové stability.
  - **Veřejné finance**
    - *Výše hrubého veřejného dluhu – podíl dluhu na HDP nesmí překročit 60%*
    - *Deficit veřejného rozpočtu – podíl deficitu státního rozpočtu na HDP musí být menší než 3%*
- Pakt stab. a růstu – dohoda mezi členy EU ohledně koordinace rozpočtových politik tak, aby případnými vysokými schodky státních rozpočtů nebo vysokými dluhy neohrožovali stabilitu eura a nezvyšovali inflaci v eurozóně. Vztahuje se i na státy nepatřící do měnové unie. Platí poslední pravidlo (ver. fin) z maastr. krit.
- konsolidace českých fin. – upevnění / zlepšení českých financí ... obkličovací

11. Rozpočet Evropské unie, příjmy a výdaje rozpočtu EU. Finanční aspekty členství ČR v EU, čerpání z fondů EU.

- sestavován každoročně rozpočtovým orgánem (Rada EU, EP, komise předkládá návrh rozpočtu). Celková výše jednotlivých částí je definována vždy několik let dopředu finančním rámcem (tradičně na 7 let).
- výše v roce 2010 byla 140 mld. EUR (1,2% HDP EU).
- typově odlišný od rozpočtu států – zaměřen na několik málo položek, vždy vyrovnaný, poměrně malý oproti HND (státy mívají rozpory přes 40% HDP)
- příjmy:
  - **vlastní zdroje**: cla, zemědělské dávky (asi 12%)
  - **vlastní zdroj z DPH** (asi 11% rozpočtu, dlouhodobě klesá)
  - **příspěvek členských států** (zbytek – cca 76%), dle velikosti HDP jednotlivých států
- výdaje:
  - **udržitelný růst**
    - **konkurenceschopnost pro růst a zaměstnanost** (výdaje na vědu a výzkum, dopravní a energetickou infrastrukturu, budování jednotného trhu...)
    - **soudržnost pro růst a zaměstnanost** (peníze na rozvoj méně vyspělých regionů skrze strukturální fondy)
  - **Ochrana přírodních zdrojů a hospodářství s nimi** (zemědělská politika, rozvoj venkova)
  - **Občanství, svoboda, bezpečnost a právo** (vnitřní politika)
  - **EU jako globální hráč** (podpora kandidátských zemí, náklady na rozšiřování, rozvojová/humanitární pomoc ...)

- **Spravní naklady**
- finanční aspekty ČR v EU
  - ČR je čistý příjemce z EU, proto zatím nacerpala ČR více než do EU investovala (a mohla nacerpat daleko více)
  - čerpání fondů ... obklevavacka

12. Rozpočty obcí, příjmy a výdaje, aktuální problémy veřejných financí na obecní úrovni. Co je podstatou smíšeného systému veřejné správy obcí, jaké kategorie obcí se v souvislosti s ním rozlišují a jak se to projevuje do příjmů těchto obcí?

- příjmy:
  - příjmy z vlastního majetku a majetkových práv, příjmy s výsledku činnosti, příjmy z hospodářské činnosti právnických osob, pokud organizaci zřídila nebo založila, příjmy z vlastní správní činnosti včetně příjmu z výkonu statní správy, vynosy z místních poplatků, vynosy daní, dotace ze statního rozpočtu, dotace z rozpočtu kraje, přijaté dary, jiné příjmy
- výdaje:
  - infrastrukturní investice, kulturní investice atd.
- stupně obcí:
  - I. stupeň – každá obec
  - II. stupeň – obec s povereným obecním úřadem (obvykle vykonává správu i pro okolní obce)
  - III. stupeň – obec s rozšířenou působností – mezičlánek mezi krajskými a obecními úřady.
- obce s více povinnostmi mají větší příspěvky od státu (a více povinností) ...

13. Vyjmenujte orgány obce a charakterizujte jejich funkce. Komentujte, jaké záležitosti aktuálně řeší orgány vaší obce. Jaké hlavní odlišnosti veřejné správy byste zmínil v souvislosti se statutárním městem?

- orgány obce:
  - **zastupitelstvo obce** (hlavní samosprávný orgán, může přijímat obecně závazné vyhlášky, schvaluje územní plán, rozpočet...)
  - **rada obce** (zodpovídá se zastupitelstvu, starosta/zastupce a zastupce dalších radních, jen u obcí se zastupitelstvem větším než 15 lidí)
  - **správní orgán** (jmenován ministrem vnitra v případech, kdy orgány obce neexistují – pravomoc starosty/zastupitelstva...)
  - **obecní úřad** (plní úkoly, které mu uloží obecní rada / zastupitelstvo, pomáhá jednotlivým komisím a výborům obecního zastupitelstva v jejich činnosti)
- řeší se: například cena energií v rámci městských objektů a s ním navazané vyjednávání s dodavateli; úpravy dopravních linek ...

14. Teorie fiskálního federalismu. Rozpočty krajů, příjmy a výdaje. Problematika rozpočtového určení daní. Význam regionů soudržnosti. Kompetence orgánů kraje.

- Fiskální federalismus:
  - víceúrovňové uspořádání rozpočtové soustavy příslušné země
  - zkoumá vztahy uvnitř veřejné rozpočtové soustavy po vertikální i horizontální struktuře
  - zkoumá, jak optimalizovat fiskální funkce na straně příjmu i výdajů
- Příjmy kraje:
  - příjmy z vlastního majetku a majetkových práv, z výsledku hosp. činnosti, z hosp. činnosti organizací vlastněných krajem, příjmy ze správní činnosti atd (ekvivalentní k obcím).
- výdaje kraje:
  - závazky uložené zákony, výdaje na činnost orgánu kraje v jeho samostatné působnosti, výdaje spojené s výkonem statní správy, dotace do rozpočtu obcí, úhrada úroků dluhu, podpora subjektů veřejné prospěšných prací ...
- zbytek obklevavacka nebo podobně obcím.